

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

7 De opere manuali.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

quandoque in sacra scriptura secundum sensum literalem dicitur aliquid de priori, quod potest spiritaliter de posterioribus exponi, sed non eouertitur. Inter omnia autem quae in sacra scriptura narrantur, prima sunt illa quae ad vetus testamentum pertinent, & ideo quae secundum literalem sensum ad facta veteris testamenti spectant, possunt quatuor sensibus exponi. Secunda uero sunt illa, quae pertinent ad statum praesentis ecclesiae, in quibus illa sunt priora quae ad caput pertinent, respectu eorum quae pertinent ad membra, quia ipsum corpus uerum Christi, & ea quae in ipso sunt gesta, sunt figura corporis Christi mystici, & eorum quae in ipso gerantur, ut in ipso. s. Christo exemplum uiuendi sumere debeamus. In Christo etiam futura gloria nobis praemonstrata est, unde ea quae ad literam de ipso Christo capite dicuntur, possunt exponi & allegorice referendo ad corpus eius mysticum, & mortaliter referendo ad actus nostros, qui secundum ipsum debent reformari, & anagogice, in quantum in Christo est nobis iter gloriae demonstratum. Sed quoniam secundum literalem sensum dicitur aliquid de ecclesia, non potest exponi allegorice: nisi forte ea quae dicuntur de primitiua Ecclesia, exponantur quantum ad futurum statum Ecclesiae praesentis, possunt tamen exponi moraliter, & anagogice. Ea uero quae moraliter dicuntur secundum sensum literalem, non consueverunt exponi nisi allegorice. Illa uero quae secundum sensum literalem pertinent ad statum gloriae, nullo alio sensu consueverunt exponi, eo quod ipsa non sunt figura aliorum, sed ab omnibus aliis figurata.

ARTICVLVS XVI.

Verum in alijs scripturis predicti sensus distinguantur qui debeant.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod in alijs scripturis predicti sensus distinguantur. Sensus enim spirituales in sacra scriptura accipiuntur ex quibusdam similitudinibus: sed in alijs scientijs proceditur etiam ex quibusdam similitudinibus, ergo in scripturis aliarum scientiarum possunt sensus plures inueniri.

¶ 2 Praet. Poeticae artis est veritatem rerum aliquibus similitudinibus fictis designare. ergo uidetur quod & in dictis poetarum sensus spirituales inueniantur, & non solum in sacra scriptura.

¶ 3 Praet. Phil. dicit, quod qui dicit unum, quodam modo multa dicit. ergo uidetur quod in alijs scientijs in uno sensu possunt designari plures, & sic non solum sacra scriptura hos sensus spirituales habet.

SED CONTRA est, quod dicit Gre. 22. moralium. Sacra scriptura omnes scientias atque doctrinam ipso etiam locutionis suae more transcendit, quia uno eodemque sermone dum narrat gestum, prodat mysterium.

RESPON. Dicendum, quod spiritualis sensus sacrae scripturae accipitur ex hoc, quod res cursum suum peragentes significant aliquid aliud, quod per spirituales sensus accipitur. Sic autem ordinantur res in cursu suo, ut eis talis sensus possit accipi, quod eius solius est qui sua prouidentia res gubernat, qui solus Deus est. Sicut enim homo potest adhibere ad aliquid significandum aliquas uoces, uel aliquas similitudines fictas, ita Deus adhibet ad significandum aliquorum ipsius cursuum rerum suarum prouidentiam subiectarum. Significare autem aliquid per uerba, uel per similitu-

Adnes factas ad significandum, tantum ordinatas, non facit nisi sensum literalem, ut ex dictis patet. Unde in nulla scientia, humana industria inuenta proprie loquendo, potest inueniri nisi literalis sensus, sed solum in ista scriptura, cuius spiritus sanctus est actor, homo uero instrumentum, secundum illud psal. 44. Lingua mea calamus scribae &c.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod in alijs scientijs proceditur ex similibus argumentando, non quod ex uerbis, quibus unares significatur, significetur, & alia res.

AD SECUNDVM dicendum, quod fictiones poeticae non sunt ad aliud ordinatae nisi ad significandum, unde talis significatio non supergreditur modum literalis sensus.

AD TERTIVM dicendum, quod qui dicit unum, quodammodo dicit multa, scilicet in potentia, secundum quod conclusiones sunt potentia in principijs. Ex uno enim principio multae conclusiones sequuntur, non quod in alijs scientijs per modum significationis quod dicitur de una re, simul de alijs intelligatur, ut significatum, licet inde trahi possit per argumentationem &c.

QVAESTIO VII.

QVAESTIO est de opere manuali, circa quod quaeruntur duo.

¶ Primo, Vtrum operari manibus sit in praeepto.

¶ Secundo, Vtrum ab hoc praeepto excusentur illi, qui spiritualibus operibus uacant.

ARTICVLVS XVII.

Vnum operari manibus sit in praeepto.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod operari manibus sit in praeepto, 2. ad Thess. 3. Si quis non uult operari, non manducet. Audiui mus, enim &c. gl. Quod ideo praecipio, quia audiui mus, ergo &c.

¶ 2 Praet. Aug. in lib. de opere monachorum. Audiant ergo quibus hoc praecipit Apostolus, qui non habent hanc potestatem.

¶ 3 Praet. Nullus debet excommunicari, ut iura dicunt, nisi pro mortali: sed nullus peccat mortaliter nisi contra praeeptum faciens. cum ergo ille qui cessat ab opere manuali, iure possit excommunicari, ut patet per illud quod dicitur 2. ad Thessal. 3. Si quis non obedierit uerbo nostro per epistolam, hunc notate, & ne commisceamini cum illo, ut confundatur. uidetur ergo quod operari manibus sit in praeepto.

¶ 4 Praet. Ille qui peccauit tenetur poenam debitam pro peccato subire ex necessitate praeepti: sed omnes in Adam peccauerunt, ad Roma. 5. poena autem peccati Adae est labor manualis, Gene. 3. In sudore uultus tui uesceris pane tuo. ergo omnibus est praeeptum manibus laborare.

¶ 5 Praet. Ad Ephesios 4. Qui furabatur, iam non furetur, magis autem laboret operando manibus suis. gl. Laboret operando non solum per seruos, sed etiam manibus: illud autem quod ad omnes pertinet, est praeeptum, non consilium. ergo &c.

¶ 6 Praet. Labor manualis necessarius est ad sustentationem uitae corporalis, sicut actus uirtutum sunt necessarii ad sustentationem uitae spiritualis: sed actus uirtutum sunt in praeepto. ergo & laborare manibus.

¶ 7 Praet. Illud ad quod sequitur peccatum mortale, non quodlibet. S. Tho. G po-

potest sine peccato mortali fieri: sed ad non laborare sequitur non manducare, quod quique est peccatum mortale. 2. ad Thesla. 3. Qui non operatur, non manducet. ergo non operari manibus est peccatum mortale. ergo eius oppositum est in precepto.

SED CONTRA. Non est contrarium precepto, uel consilio preceptum Domini, uel consilium: sed Dominus uel precipiendo, uel consulendo, dicit Matthai 6. Nolite solliciti esse animarum uestrarum &c. Huic autem contrariatur labor manuum, quia qui laborant manibus, solliciti sunt de necessariis corporis. ergo labor manuum non est in precepto.

¶ 2. Præ. Lex uestra, quantum ad præcepta moralia sufficienter continebat quæ necessaria sunt ad salutem. Vnde Dominus Matthai 18. Si uis ad uitam ingredi, serua mandata, & loquitur de mandatis decalogi. Vnde subdit, Non homicidium facies. Non furaberis: sed in preceptis ueteris legis nihil continetur de labore manuum, ergo labor manuum non est in precepto.

¶ 3. Præ. Ad præcepta seruanda omnes tenentur: sed ad labores non manuum omnes tenentur, alias qui sunt diuites, & manibus non laborant, mortaliter peccarent. ergo labor manuum non est in precepto.

¶ 4. Præ. Ad præcepta non magis tenentur religiosi, quam seculares: sed ad laborandum manibus uidentur magis tenere religiosi, quam seculares. Vnde Aug. in lib. de operibus monachorum, monachos reprehendit, quia non laborant, non autem alios. ergo &c.

¶ 5. Præ. Usus liberalium artium nobilior est quam mechanicarum, qui in opere manuali consistit: sed usus liberalium artium non est in precepto. ergo multo minus labor manuum.

RESPON. Dicendum, quod iudicium de uaqueque re sumendum est secundum finem, ad quem ordinatur. Labor autem manuum ad tria esse utilis inuenitur. Primo, ad otium tollendum. unde Hiero. ad Rusticum monachum. Semper aliquid operis facito, ut te diabolus inueniat occupatum, & quod intelligat de opere manuali, patet per illud quod subiungit. Vel fuscillam texe iunco, & postea subdit, In desideriis est omnis otiosus. Secundo, ad corpus domandum, unde 2. ad Cor. 6. aliis carnis macerationibus coniungit, ubi dicitur, In laboribus, si operum, quia manibus suis operabatur. & subiungit. In uigiliis, & ieiuniis &c. Tertio, ordinatur ad querendum uictum. Actuum 2. Ad ea quæ mihi opus erant, & his qui mecum erant, ministrauerunt manus iste. Si ergo consideretur labor manuum secundum quod ordinatur ad tollendum otium, uel corpus domandum, sic idem iudicium est de labore manuum, & de aliis exercitiis ad eadem ordinatis. Non enim est in precepto quod tollatur otium tali, aut tali occupatio, sed sufficit ad otium tollendum, quacumque licita occupatio ab otio quis desistat, & sic occupatio laboris manuum non est in precepto, considerato hoc fine. Et similis est ratio de labore manuum secundum quod ordinatur ad corpus domandum, quia multis exercitiis corpus domari potest, sicut uigiliis, ieiuniis, & multis huiusmodi. Vnde nullum eorum in quantum ordinatur ad talem finem, est in precepto in speciali, quamuis in generali sit in precepto corpus domare quacumque exercitio, quo mortifera concupiscentia reprimatur. Sed in autem quod ordinatur ad uictum querendum, sic uidetur esse in precepto. Vnde dicitur 1. ad Thesla. 4. Operemini manibus uestris sicut præcipi-

mus uobis: nec solum in precepto iuris positum, sed etiam iuris naturalis. Ista enim sunt de lege naturalis, ad quæ homo ex suis naturalibus inclinatur. Sicut autem ex ipsa dispositione corporis patet, homo naturalem ordinationem habere ad opus manuum, propter quod dicitur, Job 5. Homo ad laborem nascitur, & auis ad uolandum. Cum autem alii animalibus natura sufficienter prouiderit in his que ad sustentationem sue uite pertinent in cibis, & arboribus, & tegumentis homini in his non prouidit, ipse est præditus ratione, per quam sibi potest prouidere in omnibus supradictis, unde & erit sibi locus omnium prædictorum manus conueniens ad diuersa opera quibus conceptiones rationis diuersis artificibus creantur, ut dicitur 14. de animalibus. Scien dum tamen est, quod duplex est preceptum legis nature, quoddam quod ordinatur ad tollendum defectum unius singularis personæ, uel spirituale, sicut de actibus uirtutum: uel corporale, sicut preceptum quod Dominus dedit homini, Gen. 2. De omnibus uero quod est in paradiso comedere, &c. Aliud uero est quod ordinatur ad tollendum defectum totius speciei, sicut hoc quod dicitur Gen. 1. Create, & multiplicamini, & replete terram. In hoc preceptum actus generationis, quo natura saluatur & multiplicatur. Hoc autem interest inter hæc duo genera preceptorum, quia primum preceptum legis nature quilibet tenetur singulariter obseruare, & ad secundum preceptum non tenetur quilibet singulariter. In his enim quæ pertinent ad speciem, omnes homines computandi sunt quasi unus homo. Participatio enim speciei plures homines sunt unus homo, ut dicit Porphyrius in ea de specie. Sicut autem homo unus habet diuersa membra, quibus occupatur in diuersis officiis ordinatis ad tollendum proprium defectum, quæ non possunt omnia per unum membrum exerceri, sicut oculus uidet totum corpus, & pes totum corpus portat, ita oportet esse in his quæ ad totam speciem pertinent. Non enim sufficeret unus homo ad exercenda omnia, quibus humana societas indiget, & ideo diuersis officiis oportet occupari diuersos, ut dicitur ad Romanos 12. Sicut enim in uno corpore multa membra habemus &c. Hæc autem diuersificatio humanum in diuersis officiis contingit. Primo, ex diuersa uina prouidentia, quæ ita hominum status distribuit, ut nihil unquam deesse inueniatur de necessariis ad uitam. Secundo, etiam ex causis naturalibus, ex quibus contingit quod in diuersis hominibus sunt diuersæ inclinationes ad diuersa officia, & ad diuersos modos uiuendi. Quia ergo labore manuum aliquis potest subuenire & proprio defectui, & alio, cum non possit unus homo in omnibus sufficere, sed indiget alieno auxilio, patet quod preceptum de labore manuum quodammodo in utroque genere prædicto, uel preceptorum continetur. In quantum enim labore manuum unius subuenitur necessitatibus aliorum, sic pertinet ad secundum genus naturalium preceptorum. In quantum autem aliquis per hoc suis necessitatibus subuenit, pertinet ad primum genus, sicut preceptum de comedendo. Preceptum autem quod ordinatur ad tollendum defectum corporalem, non obligat ad defectu existentem: unde si esset aliquis qui possit uere sine cibo, non obligaretur precepto de comedendo. Sic ergo preceptum de labore manuum non obligat aliquem singulariter: sed in quo ordinatur ad tollendum defectum eodem aliquo modo, non est quod

quod ordinatur ad tollendum proprium nisi defectu existente. & ideo ille q. habet unde licite uiuere possit, non tenetur manibus operari: qui autem non habet unde alias uiuat, vel nisi aliquo illicito negotio uictum acquirat, tenetur manibus laborare. & hoc patet per Apostolum in tribus locis, ubi de manuum operatione preceptum datur. Primo, ad Eph. 4. ubi prohibendo furtum, iniungit manuum operationem. Quia si furabatur, iam non furetur, magis autem laboret manibus suis. Secundo, 1. ad Thes. 4. ubi precepit laborem manuum, prohibens concupiscentiam rerum alienarum. Operemini, inquit, manibus uestris, sicut precepimus uobis, ut honeste ambuletis ad eos qui foris sunt, & nullius aliquid desideretis. Tertio, 2. ad Thes. 3. ubi precepit operationem manuum, prohibens turpia negotia, quibus aliqui uictum querebant. Audiuimus, inquit, inter uos quosdam ambulare inquiete, nihil operantes, sed curiose agentes. q. Qui facta cura sibi necessaria prouident: & subiungit. His autem qui huiusmodi sunt, denuntiamus & obsecramus in Domino Iesu Christo, ut cum silentio operantes, panem suum manducant. Sciendum etiam est, quod sicut uisus est principalior inter alios sensus, ratione cuius omnes alij sensus nomen uisus fortiterunt, ut Aug. dicit in manus, quia ad plurima opera necessaria est, ad organum organorum in 3. de aia. & ideo per operationem manuum intelligitur non solum quod manibus fit, sed quocumque corporali instrumento, & breuiter quodcumque officium homo agit, de quo licite possit uictum acquirere, sub labore manuum comprehenditur. Non enim uerum rationabile quod magistri artis mechanicæ possunt uiuere de arte sua, & magistri artium liberalium non possunt uiuere de arte sua. Similiter & aduocati possunt uiuere de parrocinio quod præstant in causis: & similiter est de omnibus alijs licitis occupationibus. Quia ergo preceptum est, sed non omnes obligat, ideo ad utraque rationes respondendum est.

AD PRIMUM ergo & ad secundum patet solutio ex dictis, quia concedimus laborem manuum esse in precepto, non tamen omnes ad hoc singulariter obligari.

AD III. Dicendum, quod sicut ex dictis patet, Apostolus loquitur in casu illo, quando prætermisso labore manuum, de fœdis negotiis sibi uictum acquirere, in quo casu obligabantur ad preceptum seruandum, & ideo digni erant excommunicari.

AD IIII. dicendum, quod uerba illa Dei, magis sunt prænantiantis penam, quam præcipientis satisfactionem. Unde præmisit. Maledicta terra in opere tuo, spinas & tribulos germinabit tibi, & similiter mulieri dixit. In dolore paries filios, & ideo non sequitur quod ad laborandum quilibet homo teneatur ex necessitate precepti, alias sequeretur quod quilibet teneretur ad agriculturam, de qua Dominus ibi facit mentionem.

AD V. dicendum, quod uita spiritualis a nullo potest conseruari nisi per actus uirtutum, & ideo quilibet obligatur ad seruanda precepta quæ sunt de actibus uirtutum: sed uita spiritualis a multis potest conseruari sine hoc quod manibus operentur, & ideo quamuis sit generaliter in precepto, non tamen quilibet ad obseruationem eius tenetur.

AD VI. dicendum, quod non manducare non est peccatum mortale, nisi quando sine manducatione uita seruari non potest, tunc enim aliquis non manducando seipsum occideret. Et similiter non oportet quod

aliquis peccet non laborando manibus, nisi quando alias vitam seruare non possit, nisi illicitis curis: & ideo cum illicitæ cure sint modis omnibus fugiendæ, sub eadem distinctione posuit apostolus non manducare, & non operari, dicens. Qui non uult operari, non manducet:

AD PRIMUM autem eorum quæ in contrarium obiciuntur, dicendum, quod non prohibet Dominus Apostolis omnem sollicitudinem, sed de his quæ pertinent ad uictum corporis, alias ipse loculos non habuisset, sed prohibet sollicitudinem suffocantem, qua mens suffocatur duplitter. Vno modo, ut in rebus temporalibus finem ponat rectæ operationis, & hoc Deus prohibet. Unde Aug. dicit in li. de operibus monachorum, exponens illud. Nolite soliti esse &c. Non ut ista non procurent quærum necessitatis est, quod honeste poterunt, sed ut ista non intueantur, & propter ista faciât quicquid in prædicatione euangelij facere iubentur, & haberet in gl. ad Thes. 4. Secundo, suffocatur mens prædicta sollicitudine, quando fiduciam de Deo amittit, & hoc Dominus prohibere intendit. Unde dicit glossa super illud Matthe. sexto. Hoc exemplo non prohibet prouidentiam & laborem, sed de auid & illis, sed sollicitudinem ut tota fiducia nostra sit in Deo, per quam & aues sine cura uiuunt.

AD SECUNDUM dicendum, quod non omnia quæ sunt in precepto continentur explicite in preceptis decalogi, sed ea possunt reduci cum implicite in eis continentur, & sic preceptum de labore manuum per quem uita corporalis conseruatur, & re ducitur ad hoc preceptum. Non occides, sicut etiam preceptum de manducando: uel ad hoc preceptum. Non furtum facies, quo omne illicitum lucrum, quod per laborem manuum euitatur, prohibetur.

AD TERTIUM dicendum, quod in quolibet precepto duo sunt consideranda. scilicet præcepti, & possibilitas obseruandi: quia omnia præcepta cuiuslibet legis sunt ordinata ad aliquod bonum inducendum, uel malum tollendum, nec aliquid impossibile præcipi potest. Unde dicit Hier. Qui dicit Deum aliquid præcepisse impossibile, anathema sit. Si ergo sit tale præceptum quod nullo modo reddi possit impossibile obseruandum, & sine eo finis intentus haberi non possit, obligatio illius præcepti semper manet, sicut est in preceptis de actibus uirtutum, quia ad minus actus interiores semper sunt in hominis potestate, & sine eis uita spiritualis conseruari non potest, ut dictum est. Duobus ergo modis preceptum de oratione manuum obligationem amittit. uno modo, quando aliquis redditur impotens ad laborandum propter corporis imbecillitatem. Alio modo, quando finem huius præcepti, scilicet conseruationem corporalis uitæ consequi potest sine labore manuum, ut ex dictis patet.

AD QUARTUM dicendum, quod ad laborem manuum per se loquendo, æqualiter religiosi & seculares tenentur, quod patet ex duobus. Primo ex uerbo Apostoli secunda ad Thes. 3. ubi ponit de opere manuum preceptum, dicens. Subtrahatis uos ab omni fratre ambulante inordinate, & cetera. Fratres enim omnes christianos uocat: non enim tunc temporis aliqui religiosi determinati erant. Secundo patet ex hoc, quod religiosi non tenentur ad alia quam seculares, nisi ad ea quibus se ex uoto obligauerunt, sed per accidens contingit, quod hoc preceptum

de pecunie cura: sed qui operantur manib. hēnt curam de colligenda pecunia. ergo implicatur ne gorijs secularibus, & ita illi qui militant Deo in spiritalibus operibus, non debent operib. manuum occupari.

art. 17. c. & 20. g. 10.

RESPON. Dicendum, quod veritas huius questionis apparet ex his, quae in superiori questione sunt dicta. Distum est enim supra, quod illi tantum obligantur ad observationem huius precepti. de opere manuum, qui non habent alias unde licite uiuere possint: & ideo qui spiritalia opera exercent, & possunt alias licite uiuere quam de labore manuum, non tenentur manibus laborare. Vnde distinguendum uidetur de operibus spiritalibus. Sunt enim quaedam bona spiritalia quae in bonum commune cedunt, quaedam uero quae ad singularem profectum facientis pertinent. Eis autem qui in spiritalibus operibus occupantur ad utilitatem communem pertinentibus debet prouideri de his, quorum utilitati deseruiunt, quod patet per auctoritatem i. ad Corin. 9. Si nos uobis spiritalia seminamus, magnum est si carnalia uestra metamus: Hoc etiā patet per rationem, quia utilitas spiritalis praefertur corporali. Eis autem qui utilitati communi deseruiunt, in temporalibus debetur sustentatio ex proprio labore, quo utilitati communi deseruiunt: sicut patet de militibus, qui pro pace reipublicae militant, unde i. Cor. 9. Quis militat suis stipendijs umquam? Vnde multo magis qui in spiritalibus bonum promouent, in tali ministerio sustentari possunt, & sic non tenentur manibus laborare. Sūt autem quatuor opera spiritalia, quibus communis utilitas promouetur, & ex hoc eis stipendia debentur. Primum est occupatio in iudicijs ecclesiasticis exequendis. Dicitur enim ad Roman. 13. de potestate seculari, quae iudicium seculare exercet. Ideo & tributa praestatis scilicet iudicibus: ministri enim Dei sunt in hoc ipsum seruientes uobis. Et propter hoc Aug. dicit in lib. de operibus monachorum, quod debent manuum operibus insistere illi dūtaxat, qui ab ecclesiasticis occupationibus uacant, unde & se excusant a labore manuum propter iudicia ecclesiastica, quibus occupabatur, dicens. Quamquam dicere possumus, Quis militat suis stipendijs umquam & car. tamen Dominum nostrum Iesum Christum testem in uoco sup. animam meam, quoniam quantum ad meum ar. tinet commodum, multo mallē per singulos dies certis horis, quantum in bene moderatis monasteriis constitutum est, aliquid operari manibus, & certas horas habere ad orandum & legendum, aut aliquid de diuinis literis agendum liberis, quam tumultuosissimas perplexitates aliarum causarum pari de negotijs secularibus, uel iudicando dirimendis, uel interueniendo precipiendis. Secundum opus spiritalis, quod in bonum commune redundat, est opus praedicationis, quo fructus animarū in populo procreatur: & ideo, ut dī i. ad Cor. 9. Dominus ordinauit his, qui euangelium annuntiant, de euangelio uiuere. Nec debet hoc referri rātum ad illos qui habent auctoritatem praedicationis, sicut sunt praetati, sed etiam ad eos qui qualitercumque licite praedicant ex commissione praetatorum: quia stipendia non debentur potestati, sed operi & labori, ut dī 2. ad Timoth. 2. Laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere. glo. f. praedicatorum qui in agro ecclesie lectione uerbi excollit corda auditorum: nec tantum illi qui praedicant, possunt de euangelio uiuere, sed etiam illi

A qui eis ministrant ad hoc officium cooperantes, quod patet ad Roma. 15. Si spiritalium participes facti sunt gentiles, debent etiam in carnalibus ministrare eis, gl. eorum. f. Iudaeorum, qui miserunt praedicatorum ab Hierosolymis. Vnde etiam illi qui praedicatorum mittunt, possunt de fructu euangelij uiuere. Tertium opus spiritalis quod cedit in bonum cōe, sunt orationes, quae sunt in horis canonicis ad salutem ecclesiae, ut auertatur ira Dei a populo, Ezech. 13. Non opposuistis nos murum pro domo Israel, ut staretis in praedio in die dñi. gl. Praedicatorum, & diuinae sententiae resistentes. Et ideo dicitur i. ad Cor. 9. quod qui altario deseruiunt, cū altario participant, & de his duobus operibus dicit Aug. in li. de operibus monachorum. Si euangelicae sunt, fateor habent potestatem. f. uiuendi de stipendijs fidelium, quia de hoc loquitur. Si ministri altaris, dispensatores sacramentorum sunt: unde sibi istam non arrogant, sed uēdicant potestatem. Quartum opus spiritalis quod redundat in bonum commune, est elucidatio sacrae scripturae. Qui. n. elucidationi sacrae scripturae uacant ad alios instruendum, possunt de hoc opere spiritali uiuere i. ad Tim. 5. Qui bene praesunt presbyteri duplici honore digni habeantur, maxime autem qui laborant in uerbo & doctrina. gl. Ut eis spiritaliter obediant, & exteriora ministrent. Qui laborant in uerbo: gl. in exhortatione scientium, & doctrina nescientium, & hoc et planius dicit Hiero. ad Vigilantium. Haec in Iudaea usque hodie perseverat consuetudo non solum apud nos, sed etiam apud Hebraeos, ut qui in lege domini meditantur die ac nocte, & partem non habent in terra nisi solum Deum, synagogarum totius orbis foueantur ministerijs. Patet ergo quod illi qui praedictis operibus spiritalibus uacant, non tenentur manibus laborare. De his autem qui uacant spiritalibus, quae non directe in bonum commune redundant, sed in bonum faciēdis, sicut sunt orationes priuatae, ieiunia, & huiusmodi, distinguendum est, quia aut illi qui in religione istis operibus occupantur, habent in saeculo unde uiuerent sine labore manuum, aut non. Si sic, tales cum ad religionem ueniunt, non tenentur manibus laborare: unde Augustinus in libro de operibus monachorum. Si habebat aliquid in hoc saeculo, quo facile sine opificio sustentarent uitam suam, quod conuersi ad Deum indigentibus dispersi sunt, & credenda eorum infirmitas & ferenda. Solent. n. tales languidius educati laborem corporalem sustinere non posse. Si autem in saeculo opifices fuerint de labore manuum uiuentes, tunc ex duplici causa uenientes ad religionem possunt laborem manuum intermittere. Vno modo ex pigritia operandi uolentes in otio uiuere, & tales peccant, & hoc est quod dicit Augustinus in praedicto libro. Plerumque ueniunt ad professionem seruitutis Dei & ex professione serui, & uita rusticana, & ex opificio exercitatione & plebeio labore, & postea subdit. Tales ergo secundum quod minus operantur, de infirmitate corporis excusari non possunt: praeterea quod per uitae consuetudine conuincuntur, & interponit. Non. n. apparet, utrum ex proposito seruitutis Dei uenerint, an uitam inopem & laboriosam fugientes. Alio modo, intermittit aliquis opus manuale ex intentione diuini amoris, quoad opus contemplationis quasi continue eleuatur: tales cum spiritu Dei agantur, non peccant, quia ubi spiritus domini, ibi libertas. Vnde Gregorius dicit super Ezechielem. Contemplatiua uita est charitatem Dei & pxi-

Quodlib. S. Tho. G 3 mi

mi toto corde retinere ab exteriori actione quiescere, soli desiderio conditoris inherere, ut nihil iam agere libeat, & hoc idem habetur in quadam gl. Gene. 23. Confirmatus est ager &c. Contemplativa uita a cunctis actionibus funditus diuidit. & hoc est quod habetur Matthæi 6. in gl. super illud. Considerate uolatilia cæli &c. Sancti uiri uibus comparantur, quia cælum petunt, & quidem ita re moti sunt a mundo, ut iam in terris nihil agant, nihil laborent, sed sola contemplatione iam in cælo degunt.

Ad primum ergo dicendum, quod glossa illa sumitur ab Augustino de operibus monachorum, qui librum illum scripsit contra quosdam monachos, qui dicebant quod non licebat seruis Dei manibus laborare, & hoc quod dicit Apostolus, Qui non uult operari, non manducet, exponebant de opere spirituali, quam positionem Augustinus in li. illo multipliciter improbat. Unde dicendum est, quod illud Apostoli. Qui non uult operari, non manducet &c. de opere manuali intelligitur, non tamen sequitur quod huiusmodi impletionem præcepti omnes teneantur: ipse enim non tenebatur, unde præmisit, non quasi non habuerimus potestatem, scilicet, sumptus accipendi & uiuendi sine labore manuum. Unde patet, quod glossa illa non est ad propositum.

Ad secundum dicendum, quod in omnibus operibus que tangit obiectio, distinguendum est, quia uel possunt esse quasi publica opera, uel priuata. Loquitur autem Augustinus de illis operibus spiritualibus, secundum quod sunt opera priuata. Intelligit enim de orationibus & canticis priuatis, non de his que in ecclesia solemniter celebrantur, quod patet ex hoc quod dicit, quod possunt simul qui manibus operantur, diuina cantica cantare, quod non esset conueniens, si de horis canonicis intelligeretur. Similiter quod dicit de lectionibus, loquitur de illis qui uacant lectioni ad consolationem propriam raptum, sicut in monasteriis monachi faciunt, non autem de illis quorum uita studio scripturarum deputatur ad suam, & aliorum instructionem. Non est enim dubium quod per laborem manuum studium impediretur. Similiter quod dicit de prædicatione, intelligendum est de illis qui non publice prædicant, sed aliqua uerba edificatoria hominibus ad se uenientibus loquuntur, sicut sancti patres in eremo facere consueuerunt, & hoc patet ex ipsis uerbis supra inductis, unde et dicit. Si sermo erogandus est &c. quia ut dicit gl. 1. Corin. 2. super illud. Sermo meus, & prædicationis mea, sermo est qui priuatim fiebat, sed prædicationis que fiebat in communi.

Ad tertium dicendum, quod decretum loquitur de illis clericis, quibus non sufficiunt oblationes & elemosynæ, que eis a fidelibus fiunt, uel ecclesie facultates. Eadem enim ratio est de illis qui uiuunt de facultatibus ecclesie, & de illis qui uiuunt particulariter de elemosynis, quia facultates ecclesie elemosynæ sunt, & ad sustentationem pauperum dantur. Unde dicit gl. super illud Isaiæ 3. Et rapina pauperis in domo uestra. In domibus principum rapina pauperum est, dum ecclesie opes sibi thesaurizant, & in delictis abutuntur, que ad sustentationem pauperum dantur. & de hoc habetur 12. q. 1. propter quod etiam dicitur 3. q. 2. Sacerdos. Quod sacerdos cui dispensationis cura commissa est, cum laude pietatis accipit a populo dispensanda, & si deliter dispensat accepta, quia omnia sua aut reliquit parentibus, aut distribuit pauperibus, aut ecclesie rebus adiunxit, & se in numero pauperum

paupertatis amoris confirmat, ut unde pauperibus subministrat, inde & ipse tamquam pauper uoluntarius uiuat. Et sic patet, quod clerici qui de ecclesie rebus uiuunt, eandem rationem uiuendi eis habent, sicut illi qui facultatibus carentes de elemosynis sibi datis uiuunt.

Ad quartum dicendum, quod glossa illa non imponit necessitatem his qui sua relinquunt, ut manibus operentur, sed ostendit quod dam bonum quod a facere possunt qui sua relinquunt, ut sex manuum labore acquirant, unde sibi provideant, & elemosynas aliis faciatur: nec tamen per hoc excluditur quin et bene faciat, si manibus non laborantes spiritualibus elemosynis vacent, que sunt corporalibus potiores.

Ad quintum dicendum, quod illius rationis prima falsitas est. Non enim qui facit contra statutum Papæ est hereticus, nisi forte credat Papæ non esse obediendum, unde in eandem doctrinam qui Romane ecclesie premissa legum ab ipso summo otium ecclesiam capite traditum auferre conatur, proculdubio in heresim labuntur: priuilegium autem prædictum consistit in hoc, quod ei debet ab omnibus christianis obediunt. Similiter et minor est falsitas: non enim est contra statutum ecclesie, quod aliquis mendicet, uel se in statu egestatis ponat: sed hoc est contra statutum ecclesie, si ab eis qui facultates ecclesie possident, eorum necessitatibus non prouidetur. Unde hæc sunt uerba capituli inducti. Ex quibus scribitur ecclesie episcopi & dispensatores eorum, omnibus communi uita degere uolentibus ministrare cuncta necessaria debet, prout melius poterunt, ut nemo in eis egegens inueniatur.

Ad sextum dicendum, quod illi qui relinquunt omnia, nihil sibi reseruantes, nec manibus operantes, non propter hoc discernuntur se exponunt quia deuotio fidelium tanta probabiliter assumitur, & experimento discitur, quod eis in necessariis prouideret. Nec est terret Deum, quia ipse promittit monendo corda aliorum eis in necessitatibus prouidere, ut patet Matt. 6. & quedam gl. dicit Luc. 8. Tanta prædicatori det esse fiducia in Deo, ut præsentis uitæ sumptus, & si non prouideat, sibi tamen non deuitura certissime sciat, nedum occupat mens ad spalia, minus prædicet æterna. Similiter, si aliquis esset terret armatos quod defunderet, & aliqua cæca arma deponeret, non terretur Deus: si autem esset solus, uideret terretur Deum, nisi forte in interiori inspiratione securus esset de diuino auxilio, sicut beatus Martinus dixit. Ego signo crucis non clypeo protectus aut galea hostium circumneopentrabo securus. Similiter uideretur esse Dei tentatio, si aliquis inter fideles, uel homines inhospitaliales de necessariis victus sibi non prouideret. Unde dicit glossa Lucæ 22. super illud. Qui habet sacculum tollat &c. In hoc nobis datur exemplum, ut nonnumquam causa instante quedam de nostri propositi rigore sine culpa intermittere possimus, uerbi gratia: Si per inhospitalia regiones iter agimus, plura uaticata licet portare, quam domi habeamus: & tamen in deserto aliqui sine labore manuum sustentati sunt pane diuinitus misso, ut in uitis patris legitur. Sed priuilegia paucorum non faciunt legem communem.

Ad septimum dicendum, quod hoc quod Apostolus laborauit, cum posset de euangelio uiuere, fuit supererogationis, ut patet 1. ad Cor. 9. & ideo alii prædicatores non tenentur eum in hoc imitari. Sciendum tamen quod prædicator aliquando bene faceret, non accipiendo sumptus ab his quibus prædicat, sed de labore manuum uiuendo, in casibus, scilicet, in quibus Apostolus

stolus laborabat, ne scandalizaret eos quibus prædicabat, qui propter auaritiam dare sumptus grauantur, & hanc causam ponit secunda ad Thesalon. tertio. Nocte ac die laborantes, ne quem uestrum grauaremus. Item, ut suo exemplo alii ab otio retraherentur: unde ibidem subdit. Non quasi nos non habuerimus potestatem, sed ut noismet ipsos formam daremus uobis ad imitandum nos. Item, ad reprimendum rapacitatem pseudoapostolorum. Vnde dicit secunda ad Corinth. v. decimo. Quod autem facio, & faciam, ut amputè occasione eorum qui uolunt occasionem, ut in quo gloriantur, tales inueniantur sicut & nos. Aliquando autem male facerent prædicatores, si laboribus manuum se implicarent, si scilicet, per laborem a prædicatione retraherentur. Vnde dicit gloss. Lucae decimo octauo. Cauendum est prædicatori, ne dum occupatur mens ad temporalia, minus prædicet æterna. Ideo dicit August. in supra dicto libro, quod Apostolus dum esset Athenis, ubi oportebat eum quotidie predicare, non operabatur manibus, quod postea fecit ueniens Corinthium, ubi Iudeis prædicabat solo die sabathi. Prædicatoribus. n. non solum necessarium est ut habeant tempus liberum ab occupationibus, in quo prædicent, sed etiam in quo studeant, cū non habeat scientiam ex infusione, sicut Apostoli, sed continuo studio. Vnde dicit Grego. in pastorali expones illud Exodi 25. Vestes semper erunt in circulis &c. Vestes, inquit, semper erunt in circulis, quia nimirum necesse est ut qui ad officium prædicationis excubant, a sacræ lectionis studio non recedant.

AD OCTAVVM dicendum, q̄ per actionem intelligitur ibi non solum opus manuale, sed oīa quæ ad actiuam uitam pertinent. Sollicitudo autem quæ exhibetur a prædicatoribus circa eos qui prædicant, ad actiuam uitam pertinet.

Rationes in contrarium concedo, tamen ultima inducitur præter intentionem. Glossa n. dicit, factularia negotia esse quæ sunt causa pecunie colligende sine opere manuali, ut per merationem, & huiusmodi, a quibus se debent serui Dei penitus abstinere.

Finis septimi quodlibeti.

INCIPIT QVODLIBET OCTAVVM.

QVÆSTIO PRIMA.

QVÆSTIO nostra circa tria uersatur. Primo, Circa ea quæ pertinent ad naturam.

Secundo, Circa ea quæ pertinent ad culpam & gratiam.

Tertio, Circa ea quæ pertinent ad pœnam, uel gloriam.

Circa primum quærebatur.

Primo, De pertinentibus ad naturam creatam.

Secundo, De pertinentibus ad naturam increatam.

Circa naturam increatam duo quærebantur.

Primo, An senarius numerus, secundum quem oēs creaturæ dicuntur esse perfectæ, sit creator, uel creatura.

Secundo, De rationib. idealibus, quæ sunt in mē

te diuina, utrum per prius respiciunt exemplata. f. creaturas ratione suæ singularitatis, uel ratione naturæ specificæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum senarius prædictus sit creator.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod senarius prædictus sit creator. Remota. n. oī creatura, perfectio nō remanet nisi in creatore; sed remota omni creatura facta in operibus sex dierū, remanet perfectio in numero senario. Vnde dicit Aug. 4. super Genesim ad literā. Itaque si ista nō essent. f. opera sex dierum, perfectus ille esset. f. senarius; nisi autem ille perfectus esset, ista f. m. eum, p̄fecta non fierent. ergo senarius numerus est creator.

Sed dicebat, quod Augustinus loquitur de senario quantum ad ideam senarii, quæ est in mente diuina. Contra. Sicut remotis omnibus creaturis remanet perfectio in idea senarii numeri, ita remanet idea lapidis in mente diuina. ergo in hoc non haberet senarius numerus aliquam p̄minentiam ad lapidem, quod tamen uidetur esse cōtra intentionem Augustini.

Præter illud quod est permanētius oī creatura, nō est creatum, sed creator: senarius autem numerus est permanentior cælo & terra, quæ tamen uidentur esse permanentissima creaturæ, unde Augustinus dicit 4. super Gene. ad literam. Facilius est cælum & terram transire, quæ secundum senarium numerum fabricata sunt, quam effici posse ut senarius numerus non suis partibus compleatur. ergo senarius non est creatura, sed creator.

SED CONTRA. Creaturis perfectio non consistit ex partibus, nec est in eo aliquid habens partes: sed sicut dicit Aug. in eodem li. Inuenimus senarium numerum esse perfectum ea ratione quod suis partibus compleatur. ergo senarius numerus non est creator, sed creatura.

RESPON. Dicendum, quod secundum Auic. in sua metaphysica, triplex est alicuius naturæ cōsideratio. Vna, prout consideratur secundum esse quod habet in singularibus, sicut natura lapidis in hoc lapide, & in illo lapide. Alia uero est consideratio alicuius naturæ secundum esse suum intelligibile, sicut natura lapidis consideratur prout est in intellectu. Tertia uero est consideratio naturæ absoluta prout abstrahit ab utroque esse, secundum quam considerationem consideratur natura lapidis, uel cuiuscumque alterius, quantum ad ea tantum quæ per se cōpetunt tali naturæ. Harum quidem trium considerationum due semper uniformiter eundē ordinem seruant. Prior. n. est consideratio alicuius naturæ absoluta, quā consideratio eius secundum esse quod habet in singularibus: sed tertia consideratio naturæ, quæ est f. m. esse quod habet in intellectu, non semper habet eundem ordinem ad alias considerationes. Cōsideratio. n. naturæ secundum esse quod hēt in intellectu, qui accipit a rebus, sequitur utraq̄ue aliarum considerationum. Hoc. n. ordine scibile præcedit sciam, & sensibile sensum, sicut & mouens motum, & causa causatum: sed cōsideratio naturæ f. m. esse quod habet in intellectu causante rem, præcedit alias duas cōsiderationes. Cum. n. intellectus artificis adinuenit aliquam formam artificiatam, ipsa natura, seu forma artificiatam in se considerata, est posterior intellectu artificis, & p̄ consequens etiā ea sensibilibus, quæ talem formā, Quodlib. S. Tho. G 4 uel